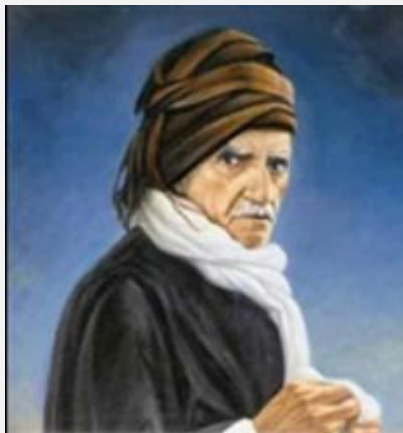

علامه سعید نورسی؛ پدر ترکیه اسلامی و مصلح بزرگ جهان اسلام

علامه سعید نورسی مصلحی است که وحدت را امری فطری و ذاتی و اختلاف را امری اعتباری و عرضی می‌داند.

همشهری آنلین: علامه سعید نورسی مصلحی است که وحدت را امری فطری و ذاتی و اختلاف را امری اعتباری و عرضی می‌داند.

به گزارش مهر، بدیع الزمان سعید نورسی در سال ۱۸۷۷م در روستای نورس از توابع بتلیس ترکیه به دنیا آمد. پدرش را به جهت زهد و عبادت، صوفی میرزا می‌گفتند. وی نزد برادر خود ملا عبدالله به فراگیری علوم دین پرداخت. در جنگ جهانی اول با اشغالگران ترکیه جنگید، زخمی شد و به مدت دو سال به اسارت درآمد. وی در مدت هشت سال که توسط دولت ترکیه تبعید شد، توانست بسیاری از آثار خود را با نام "رساله نور" بنگارد. وی در سال ۱۹۶۰م بر اثر ابتلا به بیماری ذات الریه درگذشت.

علامه از علمای دوره معاصر ترکیه بود و برای احیای اسلام در ترکیه تلاش فراوانی داشت. وی از طلایه داران تقریب بین مذاهب بوده و علاقه وافری به اهل بیت عصمت و طهارت(ع) داشته است و هم اکنون بخش عظیمی از مسلمین در ترکیه تحت تأثیر افکار و اندیشه‌های وی هستند.

این شخصیت یکی از شخصیت‌های بسیار مهم ترکیه و در عین حال متعلق به کل جهان اسلام و فرا مذهبی، فرا قومی و فرا ملیتی است. علامه مصلح اجتماعی و عارف وارسته گرد تبار ترکیه و یکی از مشاهیر زعمای اصلاح در عصر جدید است. وی همیشه دغدغه اسلام و دغدغه جایگزین نشدن مفاهیم دیگر به جای اسلام را داشت. اهتمام علامه نورسی به تقریب مذاهب اسلامی کم نظیر بود. وی از طلایه داران وحدت اسلامی و تقریب بین مذاهب اسلامی است. علاقه به وحدت و اندیشه تقریب مذاهب در آثار و زندگانی علامه نورسی بسیار واضح است.

علامه در سال ۱۸۷۷-۱۹۶۰ با روی کارآمدن آتاتورک و شروع جریان اسلام ستیزی در ترکیه، دلیرانه به دفاع از اسلام و اسلامیت برخاست؛ وی با وجود آن که از اقلیم کرد بود، ولیکن هیچ گاه قومیت و ملیت گرایی را نستود و اگر چه دارای مذاهب اهل تسنن بود ولیکن همیشه بر وحدت و تقریب میان امت اسلام تاکید فراوان می‌کرد؛ به گونه‌ای که اختلافات موجود میان فرق مختلف اسلامی را نشانه عقب ماندگی مسلمانان و نتیجه سیاست‌های اسلام ستیزانه دشمنان اسلام و استعمار می‌دانست. مهم‌ترین کار ایشان در دوران خفقانی که در این کشور حاکم بود این بود که وی مردم و به خصوص جوانان را با قرآن به سبک صدر اسلام آشتی داد و آنها را با زبانی قابل فهم با قرآن آشنا کرد.

وحدت که از جمله مسائل مورد نظر اوست و در دین مبین اسلام بدان توجه زیادی شده است و علمای زیادی در دوره‌های مختلف آن را مورد بررسی قرار داده اند از دیدگاه علامه، امری فطری و ذاتی و اختلاف امری اعتباری و عرضی است. وی مهمترین عامل در اختلاف و پراکندگی مسلمانان؛ عوامل اخلاقی، روان شناختی، فرهنگی و سیاسی معرفی می‌کرد. علامه یکی از چهره‌های تاثیرگذار تاریخ معاصر است که در احیای تفکر دینی نقش‌آفرین بود. وی پدر ترکیه اسلامی است که توانست ترکیه را در مسیر اندیشه دینی شکوفا سازد.

نام علامه در کنار و هم‌عرض نام بزرگانی همچون سیدجمال‌الدین اسدآبادی، اقبال لاهوری، محمدباقر حکیم، شهید صدر، امام راحل و دیگر اندیشمندان اسلامی قرار دارد اما از آن شهرت لازم در ایران برخوردار نیست. در حالیکه تاکید وی بر لزوم فراگیری علوم جدید و قرآن کریم و القای این باور که ایمان هم نور است و هم قدرت، و مومن واقعی قادر به تصرف در همه کائنات است هم عرض اندیشه‌های سایر بزرگان اسلام است.

وی مهمترین راهکارهای تحقق وحدت اسلامی را پایبندی به اصول اخلاقی، خودباوری و حفظ هویت دینی در سایه شناخت تواناییهای اسلام قلمداد می‌کرد. از نظر ایشان، اسلام تنها حقیقت جامعی است که شایسته حکومت در سراسر جهان است. عدالت و آزادی از مهمترین پایه‌های نظام فکری علامه نورسی است که بدون این دو وحدت اسلامی در جهان میسر نیست و همچنین ملت‌ها و دولت‌ها نیز نقش بسیار مهمی در برپایی وحدت در سراسر جهان دارند. به عقیده وی در قرن اخیر اسلام عقب نمانده است؛ بلکه عقب مانده واقعی، مسلمانان هستند. این امر آن گونه که تصور می‌شود ناشی از وابستگی به اسلام نبوده، برعکس نتیجه دوری از اسلام است.

وی اصلاحگری عارف و قرآن پژوهی متبحر بود، دارای نگاه تصوفی شریعت محور و قرآن محور بود و تاکید فراوانی بر اخوت، اخلاص، فقر، شفقت و تفکر داشت. وی از طریقت‌هایی که از اوضاع زمان خود غافل هستند و صرفاً به ذکر و برگزاری آیین‌های تصوفی می‌پردازند، انتقاد می‌کرد و بر لزوم تبعیت از سنت پیامبر در طریقت‌های صوفیانه تاکید داشت. در عرفان، تحت تاثیر عارفانی چون شیخ عبدالقادر گیلانی و امام ربانی و طریقت نقشبندیه بود.

وی روی آوردن به طریقت، پیش از آشنایی کامل با اصول دین و سنت پیامبر را از آفات تصوف می‌دانست، ترجیح ولایت بر نبوت، ترجیح اولیاء الله بر انبیاء، اولویت دادن به اذکار به جای توجه کامل به سنت نبوی، یکی دانستن الهام و وحی و دل دادن بر کرامات و احوال نورانی و ترجیح آن بر عبادت را از معایب و آفات تصوف می‌دانست و مباحثی چون خلاصی از شرک خفی و رذایل، دستیابی به تکامل معنوی به وسیله سیر و سلوک، کنار گذاشتن شبهات و گمراهی‌ها با توجه قلبی و متوجه خدا کردن حواس ظاهر و باطن را از جمله مزایای تصوف بر می‌شمارد.

نورسی طریقه کشفی خود را بر چهار پایه قرآنی: عجز، فقر، شفقت و تفکر قرار می‌داده و معتقد بود که سالک با به جا آوردن نماز با حضور قلب و انجام دقیق مستحبات پس از نماز می‌تواند به توفیق دست یابد. وی کلید ترقی معنوی را همراه بودن ذکر با تفکر می‌دانست و برای تصحیح مسیر برخی طریقت‌های تصوف بر آن تاکید داشت. به نظر او ولایت یکی از حجت‌های رسالت و طریقت یکی از براهین شریعت است. قدر و منزلت صحابه نزد وی تا اندازه‌ای است که آنها را به خاطر صحبت و همنشینی پیامبر (ص) از کسانی که سال‌ها سیر و سلوک داشته‌اند، برتر می‌داند.

از دیدگاه نورسی مخالفان تصوف یا از گروه منحرف در میان اهل تصوف اند یا از میان مذاهب اهل سنت یعنی علمای ظاهرین و غافلان اهل سنت. به نظروی سیر و سلوک شامل سفر روحانی انفسی و آفاقی و نیز تاکید بر قرآن و لزوم آشنایی با سنت پیامبر(ص) است و این نگرش، نشأت گرفته از نظام فکری و اعتقادی اوست.

علامه نورسی طریقت عرفانی خود را هرگز طریقت نمی‌نامید؛ بلکه آن را بیان دیگری از شریعت می‌دانست که هدفش نشان دادن عجز انسان در برابر خداوند است. وی برای دستیابی سالک به معرفت الله قائل به چهار سفر است: ۱- سالک باید به تزکیه نفس و پاکسازی درون خود از آلودگی‌ها و دوری از هوی و هوس اقدام کند. ۲- همه جا و همیشه خداوند را ناظر خود ببیند. ۳- بر قصور و کمبودهای خود توجه داشته باشد و توبه نماید و خوبی‌ها را از خدا و بدی‌ها را از خود بداند. ۴- قائل به ادراک آیه شریفه کل شی‌هالک الا وجهه باشد. مهم‌ترین کار ایشان در دوران خفقی که در این کشور حاکم بود این بود که وی مردم و به خصوص جوانان را با قرآن به سبک صدر اسلام آشتی داد و آنها را با زبانی قابل فهم با قرآن آشنا کرد.

اسلام‌گرایی، عقل‌گرایی، معنویت‌گرایی، استقلال‌خواهی، آزادی‌خواهی، وحدت جهان اسلام، آموزش علوم و فنون جدید، تمدن اسلام‌گرایی، قرآن، دین و دعاگرایی، جهادگرایی و خط اسلام‌گرایی را در اندیشه‌های علامه می‌بینیم. نیاز امروز ترکیه، ایران و تمام جهان اسلام شناخت این اندیشه‌هاست تا به غنای تفکر اسلامی سیاسی بیافزاید.

وی بعد از قرآن کریم توجه و عنایت فراوانی به اخلاق قرآن و آشنا کردن مردم با آن داشت و به اسماء الحسنی در قرآن کریم داشت که منبع اخلاق اسلامی است. علامه نورسی توجه به اسماء الحسنی را از پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) فرا گرفت و لذا در تمام کتاب‌های ایشان از دعای جوشن کبیر که از سوی پیامبر عظیم‌الشأن اسلام به نقل از امام سجاد (ع) روایت شده، استفاده فراوانی کرده است.

نورسی دعای جوشن کبیر را به عنوان بهترین دعای عارفان نامید، این دعا یک جوشن و زره‌ای است که جبرئیل برای پیامبر (ص) آورده و این دعا به جای یک جوشن واقعی، یک جوشن معنوی برای مومنان است. مردم ترکیه هم اکنون برای دعای جوشن کبیر و دعای مجیری که در ترکیه چاپ شده است احترام خاصی قائل هستند.

آثار علامه نورسی برای وحدت اسلامی بسیار موثر است چون بنای آن اخلاق قرآنی است و آنچه باعث اختلاف بین مسلمانان شده، ناشی از بی‌اخلاقی است.